

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ
КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВОСУДДЯ

В И С Н О В О К

**щодо проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих
актів України щодо вдосконалення соціального захисту дітей
(реєстр. № 7217 від 20 жовтня 2017 року)**

Комітет з питань правової політики та правосуддя на засіданні 4 квітня 2018 року (протокол № 68) розглянув на відповідність Конституції України проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення соціального захисту дітей (реєстр. № 7217 від 20 жовтня 2017 року), поданий Кабінетом Міністрів України (далі – Законопроект).

Згідно з пояснювальною запискою метою Законопроекту є удосконалення нормативно-правового забезпечення соціального захисту дітей, підвищення ефективності реалізації державної політики щодо охорони дитинства, поліпшення діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо соціальної роботи з дітьми, які потребують особливої уваги з боку держави.

Для досягнення мети авторами Законопроекту пропонується внести зміни до деяких положень Сімейного і Цивільного кодексів України та законів України «Про охорону дитинства», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» щодо повноважень органів опіки та піклування у захисті сімейних прав та інтересів, а також стосовно упорядкування деяких аспектів усиновлення дітей, встановлення опіки та піклування над дитиною-сиротою та дитиною, позбавленою батьківського піклування, створення прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу, влаштування в них дітей, врегулювання прав та обов'язків опікунів, піклувальників, батьків-вихователів, прийомних батьків, дітей, які виховуються під опікою, піклуванням, у прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу.

Вирішуючи питання про відповідність Законопроекту положенням Конституції України, Комітет виходить з такого.

Україна – правова держава, в якій визнається і діє принцип верховенства права; закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (стаття 1, частини перша, друга статті 8 Основного Закону України).

За Конституцією України (частина третя статті 51) сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою. Захист сім'ї державою – важливий соціально-правовий інститут, який впливає на стабільність і міцність сімейних відносин і включає проведення широкого кола економічних, соціальних і правових заходів.

Як проголошено Загальною декларацією прав людини (частина третя статті 16), сім'я є природним і основним осередком суспільства і має право на захист з боку суспільства та держави.

Міжнародним пактом про економічні, соціальні і культурні права (частина перша статті 10) встановлено, що сім'я, яка є природним і основним осередком суспільства, повинні надаватися по можливості якнайширша охорона і допомога, особливо при її утворенні і поки на її відповідальності лежить турбота про несамотійних дітей та їх виховання.

Водночас, у Рішенні від 3 лютого 2009 року № 3-рп/2009 Конституційний Суд України зазначив, що держава має забезпечувати належні умови для виховання, фізичного, психічного, соціального, духовного та інтелектуального розвитку дітей, їх соціально-психологічної адаптації та активної життєдіяльності, зростання в сімейному оточенні в атмосфері миру, гідності, взаємоповаги, свободи та рівності (стаття 4 Закону України «Про охорону дитинства»). Держава зобов'язана турбуватися про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, зокрема забезпечити їх утримання та виховання (частина третя статті 52 Конституції України) (абзац перший підпункту 3.1, абзац перший підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини).

Загальна декларація прав людини ООН (частина друга статті 25) передбачає право дітей на особливе піклування і допомогу.

У Декларації прав дитини (Резолюція 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 року) визначено, що дитина, внаслідок її фізичної і розумової незрілості, потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи належний правовий захист. Дитині законом та іншими засобами має бути забезпечений спеціальний захист і надані можливості та сприятливі умови, що дадуть їй змогу розвиватися фізично, розумово, морально, духовно та соціально, здоровим і нормальним шляхом, в умовах свободи та гідності. При ухваленні з цією метою законів основною метою має бути найкраще забезпечення інтересів дитини (принцип 2). Дитина за будь-яких обставин має бути серед тих, які першими одержують захист і допомогу (принцип 8).

Згідно з положеннями Конвенції про права дитини 1989 року (частини перша, друга статті 3), ратифікованої Україною 27 лютого 1991 року, в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального

забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини. Держави-учасниці зобов'язуються забезпечити дитині такий захист і піклування, які необхідні для її благополуччя, беручи до уваги права й обов'язки її батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за неї за законом, і з цією метою вживають всіх відповідних законодавчих і адміністративних заходів.

До того ж, в Основному Законі України (частина третя статті 52) встановлено, що піклування про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування покладається на державу. Держава не лише піклується про таких дітей, а й сприяє встановленню різних форм їх влаштування. До таких форм належить, зокрема, усиновлення. За Сімейним кодексом України (частина друга статті 207) усиновлення дитини провадиться у її найвищих інтересах для забезпечення стабільних та гармонійних умов її життя.

Європейський суд з прав людини при вирішенні справ про усиновлення також надає особливого значення принципу пріоритету інтересів дитини. Так, у Рішенні по справі «Піні і Бертані та Манера і Атрипальді проти Румунії» («Pini and Bertani & Manera and Atripaldi v. Romania») від 22 червня 2004 року Суд зауважив, що у справах про усиновлення набагато важливішим є забезпечення переваги інтересів дитини над інтересами батьків, адже усиновлення/удочеріння означає «надання сім'ї для дитини, а не надання дитини для сім'ї» (пункт 156).

Конвенцією про права дитини (стаття 20) передбачено, що дитина, яка тимчасово або постійно позбавлена сімейного оточення або яка в її власних якнайкращих інтересах не може залишатися в такому оточенні, має право на особливий захист і допомогу, що надаються державою. Держави-учасниці відповідно до своїх національних законів забезпечують зміну догляду за дитиною, який може включати, зокрема, усиновлення.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» створення умов для реалізації права кожної дитини на виховання в сім'ї, сприяння усиновленню дітей, створення системи заохочення і підтримки усиновлювачів належать до основних засад державної політики щодо соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Держава на виконання положень Конституції України і міжнародно-правових актів, дбаючи про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, визначає процедуру усиновлення. При цьому вона здійснює контроль за цією процедурою шляхом прийняття норм, які забезпечують регулювання зазначених суспільних відносин.

Як встановив Конституційний Суд України (справа про різницю у віці між усиновлювачем та дитиною), усиновлення надає усиновлювачам відповідні права та накладає на них обов'язки щодо усиновленої дитини в такому самому обсязі, який мають батьки щодо дитини, а усиновленим

дітям - права і обов'язки в такому самому обсязі, який мають діти щодо своїх батьків. Встановлення вимоги щодо різниці у віці між усиновлювачем і усиновлюваним належить до законодавчих повноважень парламенту. Воно обумовлене відповідальністю держави за долю дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, відповідно до закріплених в Конституції України принципів взаємовідносин між батьками та дітьми.

Розглядаючи законодавчу ініціативу про те, що різниця у віці між усиновлювачем та дитиною не може бути більшою ніж сорок п'ять років, Конституційний Суд України зауважив, що вимога щодо різниці у віці між усиновлювачем і дитиною є однаково обов'язковою для всіх осіб, які бажають усиновити дитину, і фактично стосується можливості усиновлення дитини певного віку, а тому не порушує принципу рівності громадян перед законом, закріпленого статтею 24 Конституції України (абзаци другий, третій підпункту 3.3 пункту 3 Рішення від 3 лютого 2009 року №3-рп/2009).

Крім того, Основним Законом України (стаття 6) встановлено, що державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову; органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією України межах і відповідно до законів України.

У Рішенні Конституційного Суду України від 24 червня 1999 року № 6-рп/99 зазначено, що метою функціонального поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову є розмежування повноважень між різними органами державної влади та недопущення привласнення повноти державної влади однією з гілок влади (абзац перший пункту 2 мотивувальної частини).

Організація, повноваження і порядок діяльності Кабінету Міністрів України, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади визначаються Конституцією і законами України (частина друга статті 120 Основного Закону України).

Здійснення соціального захисту дітей покладається на органи і служби у справах дітей, спеціальні установи та заклади, які здійснюють їх соціальний захист.

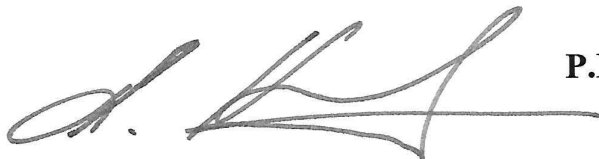
Під час розгляду судом спорів щодо дитини до участі у справі залучаються органи опіки та піклування, права та обов'язки яких щодо забезпечення прав та інтересів фізичних осіб, які потребують опіки та піклування, встановлюються законом та іншими нормативно-правовими актами (стаття 56 Цивільного кодексу України).

За Конституцією України (пункти 6, 12 частини першої статті 92) засади охорони дитинства, а також організація і діяльність органів виконавчої влади визначаються виключно законами України.

Прийняття законів Основний Закон України відносить до повноважень Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади в Україні (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85).

Враховуючи викладене, Комітет дійшов висновку, що проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення соціального захисту дітей (реєстр. № 7217 від 20 жовтня 2017 року), поданий Кабінетом Міністрів України, не суперечить положенням Конституції України.

Голова Комітету

A handwritten signature in black ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke at the end, positioned between the text 'Голова Комітету' and 'Р.П. КНЯЗЕВИЧ'.

Р.П. КНЯЗЕВИЧ